

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ

Стаття присвячена дослідженню поняття та структури національної інноваційної системи. У роботі проведено аналіз основних підходів до визначення поняття національної інноваційної системи. Виявлено, що більша частина таких підходів носить суто економічний характер, що ускладнює їх використання в чинному законодавстві. Встановлено, що в економічній теорії національна інноваційна система розглядається в трьох основних аспектах: 1) як сукупність інститутів, діяльність яких спрямована на генерування та дифузії інновацій; 2) як комплекс сполучених економічних механізмів та видів діяльності, що забезпечують інноваційні процеси; 3) як частина національної економічної системи, що забезпечує органічне вбудовування інноваційних процесів в поступальний розвиток економіки і суспільства. У статті також проаналізовано визначення поняття національної інноваційної системи, які містяться в міжнародно-правових актах та законодавстві України. Проведено аналіз визначення поняття національної інноваційної системи, які запропоновано в проекті Інноваційного кодексу України. На основі проведеного дослідження поняття та структури національної інноваційної системи, визначено її основні ознаки, а саме:

національна інноваційна система охоплює комплекс економічно, організаційно та юридично взаємодіючих суб'єктів, до яких належать: суб'єкти наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, інноваційної інфраструктури, спеціально уповноважені органи державної влади та місцевого самоврядування у сфері інноваційної діяльності;

націленість суб'єктів національної інноваційної системи на безпосередню участь, забезпечення чи сприяння інноваційній діяльності;

діяльність суб'єктів національної інноваційної системи спрямована на проведення наукових досліджень та розробок з метою їх подальшого застосування у різних галузях економіки (включаючи реальний сектор) та соціальної сфері.

На підставі проведеного дослідження сформульовано власне визначення поняття національної інноваційної системи.

Незважаючи на різноманіття наявних підходів до визначення структури національної інноваційної системи, особливу увагу приділено дослідженню структури національної інноваційної системи.

Ключові слова: національна інноваційна система, структура національної інноваційної системи, інноваційна діяльність, інноваційна інфраструктура.

Постановка проблеми. У міру поглиблення глобалізаційних процесів становище держави на світовій арені все більше починає визначатися його загальною конкурентоспроможністю, яка, свою чергу, безпосередньо залежить від структури та ефективності інноваційної системи країни. Саме інноваційна система дозволяє державі зайняти певну нішу у системі міжнародного поділу праці, набути вагу та статус у системі міжнародних відносин. Проблема підвищення міжнародної конкурентоспроможності гостро стоїть та перед Україною. Не випадково питання про перспективи формування національної інноваційної системи займає помітне місце у економічній політиці України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню поняття, структури та суб'єктів національної інноваційної системи присвячено роботи різних авторів, зокрема: Ю.Є. Атаманової [1], К. Фрімена [2], Р. Нельсона [3], Б.А. Лундвалл [4], Л.І. Федулової [5], А.А. Мараховського [6], М. В. Шарко [7] та інших. Проте більшість досліджень носить суто економічний характер і немає тісної «прив'язки» до чинного національного і зарубіжного законодавства.

У зв'язку з цим, основною метою роботи є дослідження поняття та структури національної інноваційної системи з урахуванням аналізу основних економіко-теоретичних та правових підходів до ви-

значення даного поняття, що містяться у науковій літературі та чинному законодавстві.

Виклад основного матеріалу. Інноваційна система – термін відносно новий, він з'явився у 80-х роках. ХХ ст. у роботах К. Фрімена [2], Р. Нельсона [3] та Б.А. Лундвалл [4]. Інноваційний процес як соціальний феномен притаманний будь-якому суспільству за всіх часів. Проте розвиток науково-технічного прогресу ХХ століття створив умови для бурхливого розвитку інноваційної діяльності у різноманітних формах та сферах. У процесі незліченної кількості локальних інновацій відбувається добір та закріплення видів відносин, їх форм, що фіксується на якийсь час у законодавстві, у формальних та неформальних організаційних формах та нормах поведінки суб'єктів господарювання. В результаті формується певна національна інноваційна система (далі – НІС), яка обслуговує інноваційний процес і одночасно модифікується під його впливом [6].

Національна інноваційна система, як зазначає К. Фрімен – це складна система економічних суб'єктів та громадських інститутів (норм, права), що беруть участь у створенні, зберіганні, поширенні та перетворенні нових знань на нові технології, продукти та послуги, що споживаються суспільством [2].

Слід зазначити, що поняття «національна інноваційна система» останнім часом все частіше використовується у різних джерелах (у науковій літературі, в офіційних документах, чинному законодавстві тощо). Привертає увагу визначення поняття національної інноваційної системи, яке було сформульовано Організацією економічного співробітництва та розвитку (далі – ОЕСР). Під національною інноваційною системою ОЕСР розуміє сукупність інститутів приватного та державного секторів, які індивідуально та у взаємодії забезпечують розвиток та розповсюдження нових технологій у межах певної держави [8]. Зазначене визначення національної інноваційної системи дуже лаконічне і повною мірою не розкриває суть даного явища. У зв'язку з цим на дослідження ознак і структури національної інноваційної системи необхідно розглянути основні концептуальні підходи до визначення її поняття.

Л. І. Федулова та М. Т. Пашута зазначають, що національна інноваційна система – це сукупність взаємопов'язаних організацій (структур), зайнятих виробництвом і комерціалізацією наукових знань і технологій у межах національних кордонів, малих і великих компаній, університетів, лабораторій, технопарків та інкубаторів, як комплексу інститутів правового, фінансового й соціального характеру, що забезпечують інноваційні процеси і мають потужне національне коріння, традиції, політичні та культурні особливості [5].

Основна мета національних інноваційних систем на думку деяких авторів полягає у підвищенні конкурентоспроможності економіки та рівня життя населення [9].

На думку А.В. Бочарова та Ю.М. Шмельова сутність НІС полягає у створенні державно-приватного інноваційного партнерства, за яким держава підтримує науково-технічний сектор та систему освіти – джерела інновацій, забезпечує вільний доступ до результатів наукових досліджень у державному секторі, створює умови для їхнього комерційного використання, необхідну інноваційну інфраструктуру, систему підготовки кваліфікованого персоналу та нормативно-правову базу для стимулювання інноваційного підприємництва; бізнес же перебирає комерційний ризик роботи над ринком інноваційної продукції [10].

Привертають увагу концептуальні підходи до визначення суті поняття національної інноваційної системи, що висловлюються представниками юридичної науки. На думку Ю.Є. Атаманової національна інноваційна система, з одного боку, є генератором нових знань та виконує трансформаційну функцію – забезпечує їх доведення до стану інноваційних продуктів та інновацій, а з іншого, – нею самостійно визначаються напрями інноваційних процесів, активність та результативність інноваційної діяльності суб'єктів господарювання [1].

Враховуючи різноманіття підходів до визначення поняття НІС, слід зазначити, що більшість з них має суто економічний характер і не має тісної «прив'язки» до чинного національного та зарубіжного законодавства. У цьому доцільним провести дослідження визначень поняття НІС, які у різних нормативно-правових актах розвинених країн, національному законодавстві й у нормах міжнародного права.

Інституційний підхід до визначення поняття НІС був визначений і в законодавстві України.

У Стратегії інноваційного розвитку України на період до 2030 року від 10 липня 2019 р. № 526-р [11] є визначення національної інноваційної екосистеми (сукупності інституцій, відносин, а також різних видів ресурсів, задіяних у процесі створення та застосування наукових знань та технологій, що забезпечують розвиток інноваційної діяльності), яка забезпечувала б його реалізацію і підвищувала розвиток інноваційної культури в державі, використовуючи, крім фінансових, інші механізми розвитку інноваційної діяльності. Попри наявність окремих елементів, відсутня цілісна національна інноваційна система, призначення якої – створення інноваційних продуктів (процесів) та їх швидке виведення на ринок (впровадження). Наявні в Україні структурні елементи національної інноваційної екосистеми та

нормативно-правове поле їх функціонування не вибудовані в єдину конструкцію, тому результати діяльності цих елементів поодинокі та не мають синергетичного ефекту, який має полягати у збільшенні ефективності національного виробництва товарів (послуг) та посилення їх конкурентоспроможності за рахунок широкомасштабного впровадження результатів наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок.

Також, у Концепції розвитку національної інноваційної системи, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 г. № 680-р, яка втратила чинність на підставі розпорядження Кабінету Міністрів України від 09 грудня 2021 №1687-р, під національною інноваційною системою розуміється сукупність законодавчих, структурних та функціональних компонентів (інституцій), які задіяні у процесі створення та застосування наукових знань та технологій та визначають правові, економічні, організаційні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу [12]. Відмінною особливістю визначення поняття НІС, яке міститься у зазначеному розпорядженні Кабінету Міністрів України, є те, що воно включає найбільшу кількість елементів такої системи, відносячи до них не тільки організації та установи, що беруть участь в інноваційній діяльності, а й законодавчі, структурні та функціональні компоненти (інституції), задіяні у процесі створення та застосування наукових знань та технологій.

Крім визначення поняття НІС у зазначеній Концепції міститься структура такої системи, що складається з наступних елементів (підсистем):

- державного регулювання, що складається із законодавчих, структурних та функціональних інституцій, які встановлюють та забезпечують дотримання норм, правил, вимог в інноваційній сфері та взаємодію всіх підсистем національної інноваційної системи;

- освіти, що складається з вищих навчальних закладів, науково-методичних та методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних та місцевих органів управління освітою, а також навчальних закладів, що проводять підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації кадрів;

- генерації знань, що складається з наукових установ та організацій незалежно від форми власності, які проводять наукові дослідження та розробки та створюють нові наукові знання та технології, державні наукові центри, академічні та галузеві інститути, наукові підрозділи вищих навчальних закладів, наукові та конструкторські підрозділи підприємств;

- інноваційної інфраструктури, що складається з виробничо-технологічної, фінансової, інформаційно-аналітичної та експертно-консалтингової складо-

вої, а також з технополісів, технологічних та наукових парків, інноваційних центрів та центрів трансферу технологій, бізнес-інкубаторів та інноваційних структур інших типів; інформаційних мереж науково-технічної інформації, експертно-консалтингових та інжинірингових фірм, інституційних державних та приватних інвесторів;

- виробництва, що складається з організацій та підприємств, які виробляють інноваційну продукцію та надають послуги та (або) є споживачами технологічних інновацій [12].

Виходячи з вищевикладеної структури, можна дійти висновку, що більшість підсистем НІС складається з установ і закупівельних організацій, які приймають участь у інноваційному процесі. При цьому викликає деякі питання така підсистема НІС, як державне регулювання. До неї входять законодавчі, структурні та функціональні інституції. Термін інституції дуже багатозначний. Представники «фундаторської ортодоксії» тлумачать інституції як найважливіші фактори економічної взаємодії. Так, Д. Норт та його послідовники визначають інституції як «правила гри» (формальні; неформальні; ті, що забезпечують ефективність перших двох), розмежовуючи поняття інституції та організації, оскільки останні є учасниками «гри за правилами» [13].

Інституції можна розглядати як сукупність організацій, що здійснюють будь-яку діяльність у певній сфері. Розглядаючи інституції як сукупність норм і правил, можна дійти висновку, що в такий елемент структури НІС, як державне регулювання входять не тільки установи та організації, що беруть участь у процесі створення та застосування наукових знань та технологій, а й нормативно-правові акти, що регулюють відносини у сфері інноваційної діяльності. У юридичному плані такий підхід викликає деякі заперечення, оскільки правові норми, сконцентровані в окремих нормативно-правових актах, є невід’ємною частиною національної правової системи. Віднесення ж нормативно-правових актів до невід’ємних складових НІС призводить до необґрунтованого ототожнення понять національна правова система та національна інноваційна система.

Найбільш вдалим у юридичному сенсі є визначення НІС, що пропонується у проекті Інноваційного кодексу України, розробленого представниками Науково-дослідного інституту правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України. Так, статтею 1.2.1. проекту Інноваційного кодексу України визначено, що національна інноваційна система охоплює комплекс економічно, організаційно та юридично взаємодіючих суб’єктів наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, інші підприємства, установи, організації, які здійснюють, забезпечують та/або сприяють про-

веденню наукових досліджень, розробці, комерціалізації та практичному застосуванню (у реальному секторі економіки) результатів інтелектуальної діяльності та інноваційних об'єктів у межах національних кордонів [14].

Виходячи із зазначеного визначення, суб'єктами НІС є підприємства, установи та організації, які здійснюють практичне застосування результатів наукових досліджень та розробок у реальному секторі економіки. На сьогоднішній день в економічній літературі висловлюються різні точки зору щодо віднесення тих чи інших галузей до реального сектору економіки. Деякі автори визначають реальний сектор економіки як сукупність суб'єктів господарювання, основною діяльністю яких є виробництво товарів та надання нефінансових послуг на ринковій основі.

Відповідно до загальної структуризації національної економіки Є.Ю. Терещенко структурують реальний сектор економіки так:

1. Первинний підсектор реального сектора економіки (виробництво сировини) поєднує галузі, пов'язані з видобутком сировини та її переробкою на напівфабрикати. До первинного підсектору належать сільське, мисливське, лісове та рибальське господарство; гірничодобувна промисловість (включаючи видобуток палива).

2. Вторинний підсектор реального сектора економіки (товаровиробництво) включає обробну промисловість.

3. Третій підсектор реального сектора економіки (виробництво матеріальних послуг) складається з галузей: будівництво, транспорт (залізничний, автомобільний та повітряний), зв'язок (комунікації), торгівля, а також комунальне господарство в частині електро-, газо-, водопостачання, що переважає ступеня являють собою послуги доведення кінцевого продукту до споживача [15].

На підставі вищевикладеного підходу до визначення структури реального сектора економіки автори під реальним сектором економіки розуміють частину економіки, представлену сукупністю галузей матеріального виробництва, спрямованих на розвиток суб'єктів господарювання, основною діяльністю яких є виробництво товарів та надання послуг, обумовлених обслуговуванням процесу виробництва та доведенням готових товарів до споживача.

Аналізуючи визначення поняття НІС, яке міститься у проекті Інноваційного кодексу України з урахуванням вищезазначених підходів до визначення поняття та структури реального сектору економіки, можна дійти висновку, що до кола суб'єктів національної інноваційної системи не потрапляють підприємства, установи та організації, які здійснюють інноваційну діяльність у сфері нематеріальне виробництво. Яскравим прикладом таких суб'єктів є уста-

нови та організації, які проводять різноманітні наукові дослідження та розробки в галузі медицини з метою їх подальшого використання в лікувальних закладах.

Окрім визначення поняття НІС у проекті Інноваційного кодексу України міститься структура НІС. Відповідно до ст. 1.2.2. проекту Інноваційного кодексу структура НІС включає:

– підсистему науки, у межах якої відбувається генерація нових ідей, розробка нововведень та яку утворюють суб'єкти наукової діяльності;

– підсистему технічного забезпечення (виробництва) інноваційних продуктів, яку утворюють суб'єкти інноваційної діяльності, діяльність яких спрямована на доведення результатів наукової та науково-технічної діяльності до придатного для впровадження та комерціалізації стану; – інноваційних продуктів;

– інноваційно-впроваджувальну (виробничу) підсистему, яку утворюють суб'єкти господарювання, які впроваджують (реалізують) інноваційні продукти у власному виробництві та/або господарській діяльності та випускають нову та/або інноваційноємну продукцію (роботи, послуги);

– підсистема інфраструктури національної інноваційної системи (інноваційної інфраструктури), яку утворюють суб'єкти господарювання та інші особи, діяльність яких спрямована на забезпечення або сприяння реалізації інноваційних проектів, забезпечення ефективного здійснення інноваційної діяльності та впровадження інновацій [14].

Деякий інший підхід до визначення структури НІС міститься в науковій літературі. Так, наприклад, на думку Л.І. Федулової основними елементами НІС є:

– підсистема генерації знань – сукупність організацій, що виконують фундаментальні дослідження та розробки, а також прикладні дослідження;

– підсистема виробництва продукції та послуг – охоплює, перш за все, виробництво наукоємної продукції, яке здійснюється як великими корпораціями, так і малими та середніми підприємствами, що працюють у сфері наукоємного бізнесу;

– підсистема інноваційної інфраструктури, яка містить такі елементи: бізнес-інноваційні, телекомунікаційні та торговельні мережі, технопарки, бізнес – інкубатори, інноваційно-технологічні центри, консалтингові фірми, фінансові структури та ін. [16].

Деякі автори до елементів НІС, серед іншого, відносять підсистему відтворення знань та формування кадрів для наукової та інноваційної діяльності, до якої входять: установи шкільної освіти: школи, коледжі, ліцеї. Позашкільні навчальні заклади. Заклади професійної освіти: професійні технічні навчальні заклади, вищі навчальні заклади. Підготовка наукових кадрів: аспірантура, докторантура.

До основних елементів національної інноваційної системи М. В. Шарко відносить: 1) комплекс інститутів, що беруть участь у виробництві, передачі та використанні знань; 2) фірми та створені ними мережі та комунікації; 3) наукова система; 4) елементи ринкової інфраструктури; 5) макроекономічна політика та форми державного регулювання; 6) система освіти та професійної підготовки; 7) товарні ринки факторів виробництва, ринки праці; 8) система фінансування інновацій. Зазначені елементи національної інноваційної системи створюють, на думку автора, три системоутворювальні блоки: підприємства, науково-технічна сфера та інноваційна інфраструктура [7].

Виходячи з вищевказаних визначень поняття та структури НІС, можна виділити її основні ознаки:

національна інноваційна система охоплює комплекс економічно, організаційно та юридично взаємодіючих суб'єктів, до яких належать: суб'єкти наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, інноваційної інфраструктури, спеціально уповноважені органи державної влади та місцевого самоврядування у сфері інноваційної діяльності;

націленість суб'єктів національної інноваційної системи на безпосередню участь, забезпечення чи сприяння інноваційній діяльності;

діяльність суб'єктів національної інноваційної системи спрямована на проведення наукових досліджень та розробок з метою їх подальшого застосування у різних галузях економіки (включаючи реальний сектор) та соціальній сфері.

Аналіз вищевикладених підходів до визначення поняття, структури та ознак НІС дозволяє сформулювати власне визначення такої системи. Національною інноваційною системою є впорядкована сукупність взаємопов'язаних між собою суб'єктів наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, інноваційної інфраструктури, а також органів державної влади та місцевого самоврядування, які здійснюють розвиток, забезпечення та підтримку інноваційної діяльності.

Висновки. З урахуванням вищевикладеного, можна зробити такі висновки:

1. У науковій літературі та законодавстві містяться різні підходи до визначення поняття та структури національної інноваційної системи. Серед різноманітних наявних підходів, найбільш обґрунтованим є інституційний підхід, суть якого полягає у ототожненні національної інноваційної системи із сукупністю інституцій (організацій, структур), які безпосередньо чи опосередковано беруть участь у процесі забезпечення чи здійснення інноваційної діяльності.

2. У юридичному сенсі під національною інноваційною системою слід розуміти впорядковану сукупність взаємопов'язаних між собою суб'єктів наукової, науково-технічної, інноваційної діяльності, інноваційної інфраструктури, а також органів державної влади та місцевого самоврядування, які здійснюють розвиток, забезпечення та підтримку інноваційної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманова Ю. Є. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави: монографія. Харків. 2008. 424 с.
2. Freeman C., Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan. Frances Printer Publishers, London, New York, 1987. 325 p.
3. Nelson R. R., Rosenberg N. Technische Innovation und nationale Systeme. National innovation systems. Oxford/ New York: Oxford University Press. 3–21.
4. Lundvall B. A. National Systems of Innovation: Toward a Theory of Innovation and Interactive Learning. Anthem Press, 2010. 404 p.
5. Федулова Л., Пашута М. Розвиток національної інноваційної системи. *Економіка України*. 2005. №4. С. 35–47.
6. Мараховський А. А. Деякі особливості взаємозв'язків інноваційних систем в Україні. *Бізнесінформ*. 2009. № 4. С. 76–80.
7. Шарко М. В. Модель формування національної інноваційної системи України. *Економіка України*. 2005. № 8. С.25–30.
8. Онікієнко В. В. Інноваційна парадигма соціально-економічного розвитку України (за ред. В. В. Онікієнка) Київ: РВПС НАН України, 2006. 480 с.
9. Шиян О. А. Деякі питання державного регулювання національної інноваційної системи України. *Часопис Київського університету права*. 2021. №1. С. 159-163.
10. Бочаров А. В., Шмельов Ю. М. Державна інноваційна політика – формування інноваційної системи. Національні інноваційні системи: Формування. Розвиток: тематична інформаційно-аналітична добірка. Вип. 5 / упоряд. В. Нежиборець. Київ: НДІ ІВ, 2005. С. 38–41.
11. Стратегія інноваційного розвитку України на період до 2030 року від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text>.

12. Про схвалення Концепції розвитку національної інноваційної системи: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. № 680-р. Офіційний вісник України. 2009. №47. Ст. 1593.
13. Faundez J. Douglass North's Theory of Institutions: Lessons for Law and Development. *Hague Journal on the Rule of Law*. 2016. Vol. 8, no. 2. P. 373–419. URL: <https://doi.org/10.1007/s40803-016-0028-8>.
14. Проект Інноваційного кодексу України. Харків. Право. 2011. 136 с.
15. Терещенко Э. Ю. Теоретические аспекты определения понятия и структуры реального сектора экономики. *Наука й економіка*. 2011. № 2 (22). С. 175–185.
16. Федуллова Л. І. Інноваційна економіка: підручник. Київ, 2006. 480 с.

REFERENCES

1. Atamanova, Yu. Ye. (2008). *Economic and legal support of innovation policy of the state*. Kharkiv. [in Ukrainian].
2. Freeman, C. (1987). *Technology Policy and Economic Performance: Lessons from Japan*. Frances Printer Publishers, London, New York.
3. Nelson, R. R. & Rosenberg, N. *Technische Innovation und nationale Systeme. National innovation systems*. Oxford, New York: Oxford University Press, 3–21.
4. Lundvall, B. A. (2010). *National Systems of Innovation: Toward a Theory of Innovation and Interactive Learning*. Anthem Press.
5. Fedulova, L. & Pashuta, M. (2005). Development of the national innovation system. *Ekonomika Ukrainy*, 4, 35–47 [in Ukrainian].
6. Marakhovskiy, A. A. (2009). Some features of the relationships of innovative systems in Ukraine. *Biznesinform*, 4, 76–80 [in Ukrainian].
7. Sharko, M. (2005). Model of formation of the national innovation system of Ukraine. *Ekonomika Ukrainy*, 8, 25–30 [in Ukrainian].
8. Onikiienko, V. V. (2006). *Innovative paradigm of socio-economic development of Ukraine*. Onikiienko V. V. (Ed.). Kyiv: RVPS NAN Ukrainy [in Ukrainian].
9. Shyian, O. A. (2021). Some issues of state regulation of the national innovation system of Ukraine. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, 1, 159–163 [in Ukrainian].
10. Bocharov, A. V. & Shmelov, Yu. M. (2005). *State innovation policy - formation of an innovation system. National innovative systems: formation. Development: thematic information-analytical selection*, Issue. 5. Nezhyborets V. (Ed.). Kyiv: NDI IV, 38–41 [in Ukrainian].
11. Strategy for the development of the sphere of innovative activity for the period up to 2030, No. 526-p (2019, July 10). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80#Text> [in Ukrainian].
12. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine on Approval of the Concept of Development of the National Innovation System, No. 680-p. (2009, June 17). (2009). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*, 47, art. 1593 [in Ukrainian].
13. Faundez J. Douglass North's Theory of Institutions: Lessons for Law and Development. *Hague Journal on the Rule of Law*. 2016. Vol. 8, no. 2. P. 373–419. <https://doi.org/10.1007/s40803-016-0028-8>.
14. Draft of the Innovation Code of Ukraine. (2011). Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].
15. Tereshchenko, E. Yu. (2011). Theoretical aspects of determining the concept and structure of the real sector of the economy. *Nauka y ekonomika*, 2(22), 175–185 [in Russian].
16. Fedulova, L. I. (2006). *Innovative economy*. Kyiv [in Ukrainian].

VYSOTSKY DMYTRO

PhD in Law, doctoral student of the State University «Institute of Economic and Legal Research named after V.K. Mamutov NAS of Ukraine»

**CONCEPTUAL APPROACHES TO DEFINING THE CONCEPT
OF A NATIONAL INNOVATION SYSTEM**

Problem setting. As globalization processes deepen, the state's position on the world stage increasingly begins to be determined by its overall competitiveness, which, in turn, directly depends on the structure and efficiency of the country's innovation system. It is the innovative system that allows the state to occupy a certain niche in the system of international

division of labor, to gain weight and status in the system of international relations. The problem of increasing international competitiveness is acutely facing Ukraine. It is not by chance that the question of the prospects for the formation of a national innovation system occupies a prominent place in the economic policy of Ukraine.

Analysis of recent research and publications. The study of the concept, structure and subjects of the national innovation system is devoted to the work of various authors, in particular: Yu.E. Atamanova, K. Freeman, R. Nelson, B.A. Lundvall, L.I. Fedulova, A.A. Marakhovsky, M. T. Sharko and others. However, the majority of research is purely economic in nature and is not closely «linked» to current national and foreign legislation.

Target of the research is to study the concept and structure of the national innovation system, taking into account the analysis of the main economic-theoretical and legal approaches to the definition of this concept contained in the scientific literature and current legislation.

Article's main body. The article analyzes the main approaches to defining the concept of the national innovation system. It was found that most of these approaches are purely economic in nature, which complicates their use in the current legislation. It was established that in economic theory, the national innovation system is considered in three main aspects: 1) as a set of institutions whose activities are aimed at generating and spreading innovations; 2) as a complex of related economic mechanisms and types of activities that ensure innovative processes; 3) as part of the national economic system, which ensures the organic integration of innovative processes into the progressive development of the economy and society. The article also analyzes the definition of the concept of the national innovation system, which is contained in international legal acts and the legislation of Ukraine. The analysis of the definition of the concept of the national innovation system, which is proposed in the draft Innovation Code of Ukraine, was carried out. Based on the study of the concept and structure of the national innovation system, its main features were determined, namely.

The national innovation system covers a complex of economically, organizationally and legally interacting subjects, which include: subjects of scientific, scientific and technical, innovative activity, innovative infrastructure, specially authorized bodies of state power and local self-government in the field of innovative activity; the focus of the subjects of the national innovation system on direct participation, provision or stimulation of innovations. The activities of the subjects of the national innovation system are aimed at carrying out scientific research and development with the aim of their further application in various sectors of the economy (in particular, the real sector) and the social sphere.

On the basis of the research, a proper definition of the concept of the national innovation system was formulated as an ordered set of interrelated subjects of scientific, scientific and technical, innovative activity, innovative infrastructure, as well as state and local self-government bodies that develop, provide and support innovations.

Considerable attention is paid to the study of the structure of the national innovation system. Despite the variety of available approaches to determining the structure of the national innovation system, special attention is paid to the study of the structure of the national innovation system. The main elements of the structure of the national innovation system are defined, which include state regulation, education, knowledge generation, innovation infrastructure and production.

Conclusions and prospects for the development. Scientific literature and legislation contain different approaches to defining the concept and structure of the national innovation system. Among the variety of available approaches, the most justified is the institutional approach, the essence of which is to identify the national innovation system with a set of institutions (organizations, structures) that directly or indirectly participate in the process of ensuring or implementing innovative activities. In the legal sense, the national innovation system should be understood as an ordered set of interrelated subjects of scientific, scientific and technical, innovative activity, innovative infrastructure, as well as state and local self-government bodies that carry out the development, provision and support of innovative activities.

Key words: national innovation system, structure of the national innovation system, innovation activity, innovative infrastructure.

За ДСТУ 8302:2015 цю статтю слід цитувати:

Висоцький Д. Є. Концептуальні підходи до визначення поняття національної інноваційної системи. *Право та інновації*. 2023. № 1 (41). С. 15–21.